

TARTIŖMALI İLMÎ TOPLANTILAR DİZİSİ - 40

GENÇLİK DÖNEMİ Ve EĞİTİMİ-II

Tartışmalı İlmî Toplantı

18-20 Nisan 2003

BURSA

Prof. Dr. Mehmet Emin AY	*	Dr. Turgay GÜNDÜZ
Prof. Dr. Ahmet GÜÇ	*	Yrd. Doç. Dr. Naci KULA
Doç. Dr. Faruk KARACA	*	Doç. Dr. Talip KÜÇÜKCAN
Prof. Dr. Veysel BOZKURT	*	Doç. Dr. Mehmet BAYYİĞİT
Yrd. Doç. Dr. Mustafa AYDIN	*	Dr. İbrahim GÜRSES
Yrd. Doç. Dr. Mustafa ÖCAL	*	Dr. Nermin ÇİFTÇİ

Dr. Halil EKŞİ

İstanbul 2003

GENÇLİK DÖNEMİ ve EĞİTİMİ

ENSAR NEŞRİYAT: 74
İSLÂMÎ İLİMLER ARAŞTIRMA VAKFI
Tartışmalı İlmî Toplantılar Dizisi: 40

Tebliğlerin
Muhteva ve dil bakımından sorumluluğu
Tebliğ sahiplerine aittir

Editör:

Prof. Dr. Hayati HÖKELEKLİ

Yayına Hazırlayanlar:

Dr. İsmail KURT
Seyit Ali TÛZ

Baskı:

Step Ajans
Davut Paşa Cd.
Kale İş Merkezi, 224
0212 482 13 41

ISBN 975-6794-18-6

ENSAR NEŞRİYAT TİCARET A.Ş.

Süleymaniye Caddesi, 11 Süleymaniye/İstanbul
e-mail: ensarv@ttnet.net.tr – Web site: www.ensar.org
Tel-Faks: +90 (0212) 513 43 41-513 03 09-513 09 90

KURÂN'DA GENÇLER VE GENÇLİK DEĞERLERİ

Prof. Dr. Mehmet Emin AY¹

Öncelikle, “gençlik” kavramının kısa bir tanımıyla soze başlamak istiyoruz. Birleşmiş Milletler Örgütü'nün tanımına göre, “Genç, 15-25 yaşları arasında, öğrenim gören, hayatını kazanmak için çalışmayan ve ayrı bir evi bulunmayan kişidir”².

Psikoloji kaynaklarında ise gençlik, “ergenlik çağı (büluğ) öncesi dönemden başlayarak 20-25 yaşlarına kadarki yılları kapsayan zaman dilimi” olarak kabul edilmektedir³.

Buna göre, yaklaşık 10-13 yıllık bir dönemi ifade eden bir kavramdır gençlik... Bu dönem içinde insanoğlunun hangi özelliklere sahip olduğu, hangi duyguların tesirinde kaldığı ve hangi psikolojik şartların kendisine yon verdiği gibi hususlarda bazı tespitlerde bulunmak tabii ki önemlidir. Ancak bir tebliğin sınırlarını aşacak derece kapsamlı olan bu çağa biz ana hatlarıyla değinerek asıl konumuza geçmek niyetindeyiz.

Gençlik çağını genel anlamda bir değerlendirmeye tâbi tutarsak, bu çağın, birtakım fizyolojik gelişme ve değişmeler yanında, ruhsal bakımdan da pek çok değişikliği beraberinde getirdiğini görürüz. Duygusal iniş çıkışların, davranışlardaki tutarsızlığın sıkça yaşandığı bir dönemdir gençlik çağı. Yine, zihni uyanışın, bilinçlenme ve topluma açılmanın hızlandığı, ilk sevgilerin filizlenip sıkı arkadaşlıkların kurulduğu yıllardır gençlik yılları... Gençler hakseverdirler, yardıma hazırdırlar, haksizliklara ve düzensizliklere karşı sabırsızdırlar. Kendi kişiliklerini kanıtlama ve bağımsızlıklarını kazanma çabası içindedirler. Bir amaca

¹ Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi

² Bkz. Atalay Yörükoğlu, Gençlik Çağı, Ankara 1986, s.3.

³ Geniş bilgi için bkz. C.I.Sandström; Çocuk ve Gençlik Psikolojisi (çev:Refia U. Şemin), 2.bs. İst. Ün. Edebiyat Fak. Yay. No:1614, İstanbul 1982; Refia Uğürel Şemin; Gençlik Psikolojisi, İstanbul 1980.

yönelmek, yeni değerlere bağlanmak isterler. İnançları uğruna mücadele eder ve her türlü fedakârlığa katlanırlar⁴.

Bu olumlu yönlerine ek olarak gençlik çağını “insan hayatının şekil almaya en müsait dönemi” olarak görenler de vardır. Buna göre, gençlik çağındaki etkileşim belki de insan için diğer dönemlerde olmayacak kadar güçlüdür⁵.

Birçok yönden ve farklı perspektiflerle ele alınabilecek zenginliğe sahip olan gençlik çağı üzerine söylenenlerle ilgili bilgileri, konuyla alakalı eserlere havale ederek⁶, ilgili ayetler ışığında, Kur’ân-ı Kerim’de adı geçen genç şahsiyetlerden ve gençlik değerleri bağlamında verilmek istenen mesajlardan bahsetmek istiyoruz.

GİRİŞ

İnsanoğlunu yaratan ve onun ruh ve beden yapısını en iyi şekilde bilen Allah Teâlâ, gönderdiği kutsal kitaplarda gerek peygamberlerin ve gerekse kendisine iman eden şahsiyetlerin gençlik dönemlerinde başlarından geçen ibretli hadiseleri anlatarak sonraki müminlere çarpıcı örnekler vermiştir. Gerçekten de ayetlere bu açıdan bakıldığında, Hz. Âdem’in oğullarından başlayarak aktarılan genç şahsiyetlerin ibretli hikayelerinde, Habil ve Kabil adlı iki kardeşin trajik öyküsünü, Hz. İbrahim’in sarsılmaz imanı ile bütünleşmiş tevhid mücadelesini, Hz. Yusuf’un iffetini ve sabrını, Hz. Musa’nın delikanlı tavırlarını, Ashab-ı Kehf’in inançlarındaki samimiyetlerini ve nihayet Hz. Meryem’in ibadet aşkıyla örülmüş teslimiyetini son derece net bir şekilde görmek mümkündür.

Bu örnekler, en yalın ve en tabii şekliyle aktarılarak, adeta sonraki nesillere örneklikleri sağlanmak istenmiştir. Dolayısıyla diyebiliriz ki, şayet tebliğimiz, bakir bir alan olarak gördüğümüz Kur’ân’da gençlik değerleri ve günümüze yansıyan yönleri konusunda, yeni birtakım çalışmaların yapılmasının önemli bir gereklilik olduğu konusunda eğer bir kapı aralayabilirse, bu bizim için bir bahtiyarlık vesilesi olacaktır.

⁴ Bkz. *Gençliğin Eğitimi*, (komisyon) Ankara 1986, s.13

⁵ Bkz. Ali Fuat Başgil, *Gençlerle Başbaşa*, İstanbul 1998, s.41

⁶ Konuyla ilgili olarak bkz. Elizabeth B. Hurlock; *Development Psychology*, New York 1968, s.398-399, 469; Aysel Ekşi, *Gençlerimiz ve Sorunları*, İstanbul 1982, s.87; Şemin, age., s.13-34;

Kur'ân-ı Kerim'de 6 yerde geçen “**belâğe eşüddeh**” kavramı, genel manâda “*ergenlik çağına ulaşmak*” şeklinde anlaşılmaktadır⁷. Gençlik Psikolojisi kaynakları da bu dönemi, aynı zamanda gençlik çağının başlangıcı olarak kabul etmektedirler⁸.

Kur'ân'da bazı ayetlerde, doğrudan “genç” anlamına gelen “**fetâ**” kelimesi ve bundan türeyen isimlere rastlanmaktadır. Bu anlamda Kur'bn-I Kerim'de “genç” veya “gençler” manasına gelen “**fetâ**” veya “**fitye**” kelimeleri ve bunlardan türeyen isimler toplam olarak 9 yerde geçmektedir. Ancak bu ayetler dışında, gençlik çağından ve gençlerden bahsedildiğini söyleyebileceğimiz daha pek çok ayet mevcuttur. Bununla beraber, biz bundan sonraki satırlarda, gerek dolaylı yönden, gerekse doğrudan gençlerden ve gençlik değerlerinden bahseden ayetleri ele alarak belirli başlıklar altında incelemeye çalışacağız.

• Hz. Âdem'in Oğulları Habil ve Kabil

Konuya Hz. Âdem'in iki oğluyla başlamak istiyoruz. Önce bu konuda Kur'ân-ı Kerim'e kulak verelim:

“Onlara, (Ehl-i Kitab'a) Âdem'in iki oğlunun kıssasını doğru olarak anlat. İkisi de birer kurban sunmuşlar, birininki kabul edilmiş, diğerininki ise kabul edilmemişti. Kurbanı kabul edilmeyen, “Andolsun seni öldüreceğim” deyince, kardeşi şöyle karşılık vermişti: “Allah ancak müttakilerin takdimesini kabul buyurur. Andolsun ki, sen öldürmek maksadıyla bana el uzatsan dahi, ben sana el uzatacak değilim. Ben alemlerin Rabbi olan Allah'tan korkarım.”⁹

Kur'ân-ı Kerim, diğer ayetlerde olduğu gibi kıssayı detaylara girmeden aktarmak suretiyle, yeryüzünde ilk cinayetin Hz. Âdem'in oğullarından biri tarafından işlendiğini ortaya koymaktadır. Konuyla ilgili olarak hadis kaynaklarında sadece İbn Mes'ud tarafından rivayet edilen bir hadis mevcuttur; ki bunda da Habil ve Kabil'in isimleri zikredilmez. Söz konusu hadiste, “*Haksız vere öldürülen her bir kimsenin karından,*

⁷ Bu ayetler için bkz. En'âm 6/152; Yusuf 12/22; Hacc 22/5; Kasas 28/14; Cûfir 40/ 67; Ahkaf 46/15

⁸ konunun ilgili kaynaklar ve yapılan değerlendirmeler için bkz. Naci Kula, “Gençlik Döneminde Kimlik ve Din”. Gençlik, Din ve Değerler Psikolojisi (ed.Hayatî Hökelekli) Ankara Okulu Yap. Ankara 2007, s.32

⁹ Mâide 5/27-30

Âdem'in büyük oğluna mutlaka bir pay ayırılır. Zira yeryüzünde cinayeti adet edenlerin ilki odur" denilerek bu olaya atıfta **bulunulur**¹⁰.

Ancak gerek İslam tarihçileri, gerekse müfessirler bu konuya geniş yer ayırarak Habil ve Kabil arasındaki kıssadan bahsetmişlerdir. Tevrat metinlerinde de bu konuda geniş bilgi mevcuttur". Kaynaklardaki bilgiler bir bütün olarak ele alındığında, Habil ile Kabil arasındaki anlaşmazlığın, "çekememezlik duygusuna bağlı, toprak kavgası veya istediği kızla evlenmesine engel olunması", gibi sebeplerden kaynaklandığı görülmektedir. Kaynaklarda, Habil'in agabeyi Kabil'den aslında daha güçlü olmasına rağmen, Allah'a karşı kulluk bitincine sahip olmasından dolayı böyle bir davranışa yönelmediği ifade edilmektedir. Ne var ki, Habil'in bu husustaki anlamlı uyarısına rağmen, ağabey Kabil, bir gün, yinni yaşındaki kardeşi Habil'i, uyumakta olduğu bir sırada öldürmüştür¹². İki kardeş arasında cereyan eden bu trajik olayda dikkat çekici bazı noktalar vardır.

1. Kabil'in hasedine neden olan hususlar, birtakım tefsirlerde "toprak kavgası veya istediği kızla evlenememe" gibi sebepler olarak zikredilmiş olsa da, **â** başından beri, Kabil'in kurban takdiminde hangi **duygu** ve düşüncelere sahip oluşu bize bir fikir vermektedir. Anlaşılan o, kurbanını, içtenlikle ve kulluk bilinciyle değil, "sıradan bir iş" göreyerek "önemsemeden" sunmuştur¹³. Halbuki, Kur'ân-ı Kerimde, Allah'a yakınlaşmak maksadıyla sunulan kurbanların ne etlerinin ne de kanlarının Allah'a ulaştığı, O'na ulaşan şeyin ancak bu davranıştaki duygu ve düşüncedeki içtenliğin, kulluk bilincinin **olduğu** vurgulanmıştır. Dolayısıyla, Allah'a karşı yapılan ibadetlerde asıl gözetilmesi gereken önemli noktanın, içtenlik ve samimiyet olduğu bu ayette öncelikli olarak vurgulanmış olmaktadır.

2. Sebebi ne olursa olsun, **hased** (kıskançlık) duygusunun insan davranışları üzerinde ne denli belirleyici bir rol oynadığı ve bu duygu

¹⁰ Ahmed b. Hanbel; el-Müsned, Beyrut, ts., I / 383,430,433; Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail; el-Buhari, el-Camiu's-Sahih, Cenaiz, 33, Enbiya 1, Diyat, 2; Ebu'l-Hüseyn Müslim b. Haccac el-Kuşeyri, Sahihu Müslim, Kasame, 27

¹¹ bkz. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (TDVİA), İstanbul 1996, 14 / 376-377.

¹² Kaynaklar için bkz. TDVİA, 14 / 376; Ayrıca bkz. Muhammed Ali es-Sâbüni, Safvetü't-Tefâsîr, (çev. S. Gümüş - N. Yılmaz) İstanbul 1995, 2/92,93; Ayrıca bkz. Abdullah Aydemir, İslami Kaynaklara Göre Peygamberler, TDV yay. Ankara 1996.

¹³ Bkz. TDVİA, aynı yer, Sâbüni, age., aynı yer; Aydemir, age., s.39.

sâikiyle insanın cinayet bile işleyebileceği ortaya çıkmaktadır. Bu cinayet'in iki kardeş arasında yaşanmış olması ise, hased duygusunun sınır tanımaz bir tahribata sebebiyet vereceğini de anlamamıza *imkân* tanımaktadır. Hz. Peygamber'in "Hasedden sakının! Çünkü o, ateşin odunu harcayıp tükettiği gibi, güzel davranışları yer bitirir." şeklindeki uyarısı, hased duygusunun ne denli yıkıcı bir kişilik problemi oluşuna dikkat çekmektedir. İnsan benliğinde gizlenmiş bir halde duran ve zaman zaman gün yüzüne çıkan bu duygu, kimliğin kazanılmaya başladığı gençlik çağında karşılaşılması kuvvetle muhtemel bir kişilik problemidir. İşte Kur'ân, bu duygunun *yol açtığı* trajedinin iki kardeş arasında cereyan ettiğine vurgu yaparak meselenin ehemmiyetini ortaya koymuş olmaktadır.

3. Yirmi yaşlarında bir genç olan Habil, Allah Teâlâ'nın huzuruna zalim bir şahsiyet olarak varmaktansa mazlum biri olmayı tercih etmiştir. Ayrıca o, "*Beni öldürmek amacıyla elini bana uzatacak olsan da, ben sana bu maksatla el uzatacak değilim!*" ifadeleriyle, belki de bir insanın, bir gencin gösterebileceği centilmenliğin, en zirve örneğini vermiştir.

4. Habil, meseleyi her ne kadar ağabeyi Kabil'in vicdanına havale ederek bu işten kurtulmaya çalışmış ise de ayetten çıkarabileceğimiz bir husus da şudur ki, şayet yürürlükte, cinayete engel olacak ciddi anlamda müeyyideler veya koruyucu birtakım mânialar yoksa, insanoğluna, içinde taşıdığı ben (nefs=ego) bir kötülük kaynağı olabilmekte ve en kötü ya da en zor davranışı bile güzel ve kolay bir şey gibi göstererek ve onu aldatılabilmektedir. Nitekim, "*Nefsi ona bu işi kolaylaştırdı ve onu aldatı. O da hemen kardeşini öldürdü...*" ifadelerinden de bu anlaşılabilir.

Özellikle gençlik yıllarında, duyguları sâikiyle sonu nereye varacağı belli olmayan birtakım davranışlarda bulunan insanlar, bunun cezasını ya hayatiyle ya da hayatı boyunca çekeceği ceza ve vicdan azabıyla ödemektedirler. Tarihin sayfaları, mazlum olarak katledilen nice Habil'ler ve Kabil misali nice zalimlerle doludur.

Bu kıssa, gençlik yıllarının Allah'a karşı kulluk bilinci (takva) ve teslimiyetle güzelleştiğini, kıskançlık ve çekememezlik duygularıyla kirlendiğini ve bu kirliliğe eşlik eden nefis aldatmalarıyla insan hayatının baharı sayılan bu en güzel çağın, mahvolup gittiğini ortaya koymaktadır.

Hanif ve Müslüman Gençlerin İlk Örneği: Hz. İbrahim (as)

Kur'ân-ı Kerim'de birçok ayette “genç” kelimesinin geçtiğinden söz etmiştik. Konuyla ilgili ayetlerden birinde Hz. İbrahim'den de “genç” diye bahsedilir: Ancak meselenin daha iyi anlaşılabilmesi için diğer ayetlerden de bahsetmeliyiz. Allah'a yakîn derecesinde bir iman ile inanması hususunda, Allah Teâlâ tarafından ona, göklerin ve yerin hükümranlığı ve saltanatının gösterildiğinden, Hz. İbrahim'in de, yıldızları, ay'ı ve güneşi kavmine göstererek bunların rableri olamayacağına dair deliller getirdiğinden bahsedilmektedir¹⁴. Belli ki o, Allah'ın koruması ve yönlendirmesi ile gerçeği bulmuş ve hakka yönelmiştir. Burada, Hz. İbrahim'in yaratılıştan fitrat-ı selîme'ye sahip olmasının da rol oynaması söz konusudur. Ancak onun başından geçenler, özellikle ergenlik döneminde, insanların inançlarını mantık siizgecinden geçirdiği gerçeğini de gündeme getirmektedir. Zira bu dönemde insan, çocukluk döneminde kendisine anlatılanları bir mantık süzgecine tâbi tutmakta ve inancını sorgulamaya başlamaktadır. Neticede kişi, ya tahkikî imana ulaşmakta ya da çocukluk döneminde var olan taklidî imanını da kaybetmektedir. Bu nedenle, gençlik çağının, aynı zamanda inançların tenkide uğradığı, ve mantık siizgecinden geçirildiği bir dönem olması yönüyle de ehemmiyet arz ettiği söylenebilir.¹⁵

Hız. İbrahim (as), sihirbazlık ve müneccimliği meslek edinen Babil halkını, yıldızlar namına diktikleri putlara tapmaktan alıkoyarak tevhide davet ettiği halde, bir türlü tesirini goreineyince, putlara bir oyun oynamak ve toplum nazarında canlı bir delil ve belge olacak bir planı gerçekleştirme istemişti. İbn Abbas'tan gelen bir rivayete göre, Babil halkı bir bayram vesilesiyle ve mutad olduğu üzere bayram yemeklerini mabedlerine götürüp putların önlerine sıralamışlardı¹⁶. Kur'ân-ı Kerim olayı aktarmaya goyle devam ediyor:

“İbrahim yolda (onların adetince) yıldızlara bakarak şöyle dedi: “Ben gerçekten hastayım” (Tama tutuldum). Bunun üzerine yanındaki onu terkederek arkalarına dönüp kaçtılar. İbrahim. “Allah'a yemin

¹⁴ En'âm, 7/75-79. Hz. İbrahim ile ilgili olarak bkz. İbrahim Canan: Hz. İbrahim'in Mesajı, İstanbul 1998.

¹⁵ Konuyla ilgili değerlendirmeler için bkz. Kula, age., s.38-39.

¹⁶ bkz. Zeynuddin ez-Zebidi, Sahih-i Buhari Muhtasarı Tecriid-i Sarih Terocmesi (çev. K. Miras - A. Naim) Diyanet İşleri Başkanlığı Yay. 5.bs. Ankara 1980.9 / 114.

olsun ki, siz gittikten sonra putlarınıza elbette bir ovin oynayacağını” dedi. Gizlice bir yol ile kavmine ait putların yanına vardı ve putlara: “Haydi buyurunuz, şu yemekleri yemez misiniz? Neden bana cevap vermiyorsunuz?” diye alay ettikten sonra üzerlerine yürüyerek sağ elindeki (balta) ile şiddetli bir şekilde vurdu ve onları param-parça etti. Yalnız, ona başvurmaları maksadıyla en büyük putu öylece bıraktı (ve baltayı da onun omuzuna astı). İnsanlar gelip manzarayı görünce “Bunu tanrılarımıza kim yaptı? Mutlaka o zalimlerden biridir” diye sordular. (Bu putlara bir oyun oynayacağını dediğini duyanlar): “İbrahim denilen bir gencin bunları diline doladığını duyduk” dediler. “Haydi şunu yakalayıp getiriniz bakalım. Olabilir ki, halk ca şahitlikte bulunur.” deyip İbrahim’i getirdiler ve şöyle sordular: “Ey İbrahim! Bizim ilâhlarımıza bu hakareti sen mi yaptın?” O da: “Belki içlerindeki şu (omuzunda balta olan) büyük olan yapmıştır. Hele bir kere de (şu yerde serilen) küçük putlara sorunuz, eğer dile gelir cevap verirlerse (doğrusunu öğrenmiş olursunuz)” dedi. Sonunda onlar vicdanlarına müracaat ettiler ve birbirlerine: “Doğrusu siz haksızsunuz!” dediler. Ne var ki, tekrar kafalarında olan eski inançlarına dönerek, “Ey İbrahim! Bunların konuşmayacağını and olsun ki sen de bilirsin” deyince h a - him: “O halde Allah’ı bırakıp ta size hiçbir fayda ve zarar veremeyecek olan putlara ne diye taparsınız? Yazıklar olsun size de Allah’ı bırakıp ta taptağınız putlarınıza da ... Hala akullanmayacak mısınız?” dedi...¹⁷

Bu ayetlerde Hz. İbrahim’in, tanrı olmalarına hiçbir şekilde inanmadığı putlarla alay etmek maksadıyla böyle bir davranış sergilediği ve bir mantık oyunuyla, kendilerini bile korumaktan aciz kalan tag ve tahta parçalarından tanrı olamayacağını, yaşadığı topluma da bildirmek arzusunda olduğu anlaşılmaktadır.

Öte yandan Hz. İbrahim’in, babası Azer ile arasında geçen konuşma, gerçekleri anlatmak inaksadıyla bir gencin babası veya bir başka büyüğüne karşı takınması gereken tavrı ortaya koyması bakımından dikkat çekicidir. Hz. İbrahim’in, babasını uyarırken nasıl bir üslup kullandığını Kur’ân-ı Kerim’den dinleyelim:

“İbrahim babasına şöyle demeyi: “Babacığın! İyitmeyen, görünen ve sana hiçbir faydası olmayan şeylere niçin tapıyorsun?. Babacığın! Doğrusu sana gelmeyen bit- ilim bana geldi. Bana uy ki, seni de doğru yola eristireyim. Babacığın! Şeytana kulluk etme. Çünkü şeytan

¹⁷ Enbiya, 21/58-60; Saffat 37/88-94

Rahman'a isyan etmiştir. Babacığım! Doğrusu sana Rahman katından bir azabın gelmesinden ve böylece şeytanın dostu olarak kalmaktan korkuyorum." Babası ise şöyle karşılık verdi: "Sen, benim tanrılarım-dan yüz çevirmemi mi istiyorsun, ey İbrahim!? Bundan vazgeçmezsen eğer, andolsun ki seni taşlarım. Uzun bir süre benden uzaklaş git!" de-li~ İbrahim ise şöyle karşılık verdi: "Sana selam olsun. Senin için Rabbimden affımı dileyeceğim. Çünkü O bana karşı çok lütuşkârdır. Sizi, Allah'ı bırakıp ta taptığınız putlarınızla başbaşa bırakıp çekilir, ben de Rabbime yalvarırım. Ümid ediyorum ki Rabbime yalvarışım da mah-rum kalmayacağım."¹⁸

Bu ayetlerde, tevhid-qirk gibi çok önemli bir konuda bile, Hz. İb-rahim'in babasını uyarırken takındığı nazik tavir ve yumugak üslup gö-ze çarpmaktadır. Hz. İbrahim'in her seferinde "Babacığım" qeklindeki sevgi ve merhamet ifadesine karşılık, babası ona karşı sert bir üslupla, ismiyle "İbrahim!" diyerek karşılık vermekte ve onu taşlamak suretiyle cezalandırmakla tehdit etmektedir.

Ayetten çıkarabileceğimiz sonuçlardan biri de şudur: Genç insan, sabit fikirli büyükleriyle, yakınlarıyla bir meseleyi tartışma durumunda, mutlaka yumuşak bir üslup ve nazik bir tavir takınmalıdır.

Konuyla ilgili diğer ayetlerde Hz. İbrahim içinde yaşadığı top-luma bazı sorular sormakta ve onlardan aldığı cevaplara karşılık adeta bir inanç manifestosu niteliğindeki sözlerle şunları soylemektedir.

"Siz ve önceki atalarınızın nelere tapmış olduğunuzu gördünüz mü artık?... Şüphesiz şu tapmış olduklarınız benim düşmanlarımdır. A-lemelerin Rabbi (olan Allah) ise, (benim dostumdur.) Beni yaratan ve bana doğru yolu gösteren O'dur. Beni yediren de içiren de ancak O'dur. Hastalandığım zaman bana şifa verecek olan ve beni vefat etti-rip sonra diriltecek olan da O'dur. Ve hesapların görüldüğü gün hata-larımı bağışlayacağını umduğum yine O'dur... Rabbim! Bana hikmet ihsan eyle ve Oeni salih kimseler arasına kat. Sonraki ümmetler içinde güzel övgülerle anılmamı nasib et. Beni Na'im Cennetine vâris olan-lardan eyle. Babamı da affet; çünkü o dalalete düşenlerdendir. İnsanla-rın diriltilecekleri ve kendilerine kalb-i selim dışında ne mallarının ne de evlatlarının fayda vermeyeceği o günde beni utandıрма"...¹⁹

¹⁸ Meryem, 19/41-48

¹⁹ Suarâ, 26/75-89

Kur'an-ı Kerim'in kendisinden genişçe bahsettiği Hz. İbrahim'in tevhid mücadelesi bilindiği üzere bu kadarla sınırlı değildir. Onun gerek Nemrut ile karşılaşması ve soz düellosu, gerek insanlar tarafından ateşe atılması ve mucizevi bir şekilde kurtuluşu ve nihayet canından bir parça olan evladı İsmail ile sınılanması, üzerinde önemle durulması gereken hususlardır. Ancak bir konuyla ilgili detaylı bilgilere girmeden Hz. İbrahim örneğinde dikkati çeken noktaları sıralamak istiyoruz.

1. Gençlik çağında inançlar sorgulanmakta ve yoğunluğu az ya da çok bir şüphe doneini tecrübesi yaşanmaktadır. Bu dönemde inançlar sıkı bir mantik süzgecinden geçirilmektedir. Gençlerin ancak tutarlı ve mantıklı izahlar ile ikna edilebilecekleri Hz. İbrahim örneğinde açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

2. Genç insan, maddi menfaatlere yetişkinlerden daha az değer vermektedir. Nitekim kendisini sürgün etmekle tehdit eden babasına Hz. İbrahim'in verdiği cevap onun maddi varlığı ikinci planda gördüğünü ortaya koymaktadır. Bir gençlik değeri olarak gözleyebileceğimiz bu durum bize bu konuda da bir fikir verebilir ve denilebilir ki, gençler için idealler, maddi değerlerden daha önemlidir.

3. Hz. İbrahim'in içinde yaşadığı topluma sorduğu sualler ve aldığı cevaplar karşısında sonuç olarak soyledikleri, sarsılmaz bir iman ve büyük bir teslimiyetle sadece Allah'a kul olmanın sonuç cümleleridir. Bu aynı zamanda samimi bir niyaz ve kulun Allah'a sığınmasıdır.

4. Hz. İbrahim gerek babası ve gerekse toplumuyla uzlaşma imkanına kavuşamamıştır. Onları mantıklı izahlarla ikna etmeyi denemiş fakar başarılı olamamıştır. Ancak onun bu tebliğ faaliyetinde, babasıyla olan diyalogu esnasında kullandığı üslup dikkat çekicidir. İnanmayan bir kişi konumundaki babasına Hz. İbrahim'in şefkat ve duygu yüklü sözleri önemli bir örnek teşkil etmektedir.

• İffet ve Sabır Timsâli: Hz. Yusuf (as)

Kur'an'da "kıssaların en güzeli" olarak nitelendirilen Yusuf Suresi, gençlik çağındaki bir insan için, zor bir sınav niteliğindeki cinsel dürtüler karşısında, bir gencin iffet ve sabır timsâli oluşundan bahseden ayetlerle örülüdür. Bu surede Allah Teâlâ, peygamberlerinden biri olan

Yusuf (as)'ın başından geçen hadiselerin tamamını zikretmiştir. Görmüş olduğu rüyayı babası Hz. Yakub'a aktaran Hz. Yusuf, babası tarafından uyarılarak, rüyasını diğer kardeşlerine anlatmaması istenmiştir. Kaynaklar, Hz. Yusuf'un bu rüyayı gördüğünde oniki yaşlarında olduğunu ifade ederler²⁰. Ne var ki, Hz. Yusuf da, kardeşlerinin kıskançlık duygularının kurbanı olmuş ve onların bir araya gelerek karar vermesiyle kuyuya atılmış ve çetin sınavlarla geçen bir hayat hikayesi yaşamıştı. İlk, hür bir insan olduğu halde "mehuz bir fiyata, birkaç dirheme" köle diye satılmış, bir süre sonra, hizmetçisi olduğu evin hanımı tarafından gayri meşru bir teklifle karşı karşıya kalmıştı. "Rabbinin bürhanı ve merhameti sayesinde" bu sınavı başarıyla atlatan Hz. Yusuf'un bu esnada söylediği sözler, bir peygamberin olduğu kadar, aynı zamanda kendisine iyilik edilen bir gencin duygularını dile getirmesi bakımından da dilkatek gecikidir.

"Evinde bulunduğu kadın, onun nefsinden murat almak istedi, kapıları iyice kapattı ve "haydi gel!" dedi.' Yusuf ise: "(Böyle bir şey yapmaktan) Allah'a sığınırım. (İyiliğe karşılık kötülük yapmaktan Allah saklasın) Zim kocanız benim efendimdir ve o bana iyi davranmıştır. Gerçek şu ki zâlimler felah bulmaz" dedi.²¹

Bu sözleriyle gençlere iffet ve namus sahibi olmak adına son derece anlamlı bir örnek teşkil eden Hz. Yusuf için ne var ki, sınav henüz bitmemişti. Her ne kadar Yusuf'un bu olayda suçsuz olduğu anlaşılabilir ise yaşanan hadiseler sonucunda, Hz. Yusuf bir kez daha gayri meşru teklif ile karşı karşıya kalmıştı. Hemen her peygamberin değişmez özelliklerinden biri olan tam bir teslimiyetle o da dua etmiş ve şöyle yalvarmıştı:

"Rabbim! Zindan benim için bunların istediklerini yapmaktan daha iyidir. Şayet tuzaklarını benden uzaklaştırmazsan, onlara meyleder ve cahillerden olurum"²². "Rabbi de onun duasını kabul etti ve o kadınların tuzaklarına engel oldu. Zira O, her şeyi işiten ve en iyi bilendir"²³

Suçsuz olduğu halde zindana atılan Hz. Yusuf için zindan peygamberlik görevini ifa ettiği bir tebliğ mekânı olmuştur. Yüzünde hak-

²⁰ bkz. Sâbûnî, age., 3 /144. Ayrıca bkz. Mushî Buldan: Kitab-ı Mukaddes ve Kur'ân-ı Kerim'e Gore Hz. Yusuf, (Y. Lisans Tezi) Bursa 1998.

²¹ Yusuf, 12/23

²² Yusuf, 12/133

²³ Yusuf, 12/34

sız yere hapsedilmenin insanda meydana getireceği ruh çöküntüsünden ve ümitsizlikten yana hiçbir eser gözlenmeyen Hz. Yusuf'u, hapishane arkadaşları çok sevmiş ve değer vermişlerdi²⁴.

Hız. Yusuf'un yaşadığı bu tecrübe, kendinden sonra gelen nesiller üzerinde güzel bir hatıra olarak kalmış ve zindan bile gerektiğinde "eğitim-öğretim mekânı" olarak görülebilmiştir.

Detaylarına inmeksizin ele aldığımız kadıyla, Allah Teâlâ tarafından "kıssaların en güzeli" olarak tanıtılan Yusuf Kıssası, gerçekten, edebi sanatlarla örülü üslubu, pedagojik açıdan ilginç noktaları ve ahlakî değerler bakımından dikkat çekici özellikleriyle Kurân kıssaları arasında müstesna bir yere sahiptir. Ote yandan bu süre, aynı zamanda gençlik psikolojisi açısından da dikkate şayan pek çok hakikati ihtiva eden noktalar taşımaktadır.

1. İnsan her hâl ü kârda ancak Allah Teâlâ'ya sığınmalı ve O'ndan yardım dilemelidir. Hız. Yusuf'un, karşı karşıya kaldığı her olumsuz ortamda daima Allah'a sığınarak O'ndan yardım istediği ve her defasında Allah'ın kendisine çıkış yolu sunduğu görülmektedir. Ayetler, genç insanların üstesinden gelmekte zorlandıkları her durumda, her şeye kadir olan Yaratıcı'dan yardım dilemeyi bir gençlik değeri olarak dikkate sunmaktadır.

2. Çekilen sıkıntılar ve karşılaşılan belalara sabır, mutlaka bu diinyada da ahirette de kişiye mükâfat olarak geri dönecektir. Her ne kadar, belli bir süre birtakım mahrumiyetler çekse de Hız. Yusuf'un, sonuç itibarıyla Mısır'a sultan oluşunda, iffetli ve sabırlı olmanın, olaylar karşısında kişiliğinden raviz vermemenin mutlaka bu dünyada da karşılığının görüleceği vurgulanmaktadır.

3. Suçsuz yere gönderilmiş olmasına rağmen Hız. Yusuf, hapisanelerde insanlara Allah'ı, tevhidi ve dini anlatan, onlara moral kaynağı olan ilk şahsiyettir. Bu özelliğiyle o, hapisanelerdeki insanlara din adına hizmet amacıyla bu görevi üstlenen bütün din görevlilerinin de önderi kabul edilebilir.

4. Hız. Yusuf gerek gayr-ı meşru teklif ile karşılaştığı ilk anda, gerek suçsuz olduğu anlaşıldığı zaman ve gerekse ailesine kavuştuğu or-

²⁴ bkz. Câdu'l-Mevla, Kasasü'l-Kurân, Mısır, ts., s. 99.

tamda hep centilmence davranmıştır. Bu özelliği, bilhassa babası Hz. Yakub'la buluştuğunda, aralarında geçen sohbet esnasında bariz bir şekilde görülmüştü. Babası, kardeşlerinin ona nasıl bir muamelede bulunduğunu anlatmasını ısrarla istediğinde, Hz. Yusuf, kardeşlerini rencide etmemek için kuyuya atılışından hiç bahsetmemiş ve başından geçenleri, zindandan çıkarıldığı andan itibaren anlatmıştır²⁵.

5. Hz. Yusuf'un, babası ve diğer aile fertleriyle karşılaştığı an, bir hiikumdar değil, bir aile ferdi gibi tavır takınması ve çadırındaki tahtından inerek babasını yerde karşılaması da bir gençlik değeri olarak kabul edilebilir. Onun bu alçakgönüllülüğü, hükümdar bile olsalar yetki makamındaki kişilerin, ailelerinin goziinde "kendilerinden biri" oldukları gerçeğini hiçbir zaman değiştirmedini Hz. Yusuf'un fark ettiğini ve bunun gereğini yerine getirerek bu konuda da güzel bir örnek olduğunu ortaya koymuştur. Hatta bazı tefsirlerde böyle davranması konusunda Hz. Yusuf'un vahiy meleği Cebrail tarafından bilgilendirildiği ifade edilerek konunun ehemmiyetine vurgu yapılmaktadır.

Hz. Peygamber (sav)'in de buna benzer uygulamaları görülmektedir. O da gerek sütannesine gerekse sütkardeşlerine sonraki yıllarda çeşitli ikramlarda bulunmak suretiyle onları unutmadığını göstermiş ve daima değer veren bir kişi olmuştur.

■ Delikanlılık Psikolojisinin Tipik Örneği: Hz. Musa (as)

Çocukluk yıllarını Firavun'un sarayında geçiren Hz Musa (as) ergenlik çağına erip olgunlaşınca Allah Teâlâ ona ilim ve hikmet vermişti. Ayetlerde, henüz genç bir delikanlı iken, Mısır'da, kendi kabilesinden birinin aldatmasıyla bir başkasını öldürdüğünden ancak hemen sonrasında, kazâen gerçekleşen bu öldürme olayından dolayı pişman olarak Allah'tan af dilediğinden ve hatasını anlayarak O'na tevbe ettiğinden bahsedilir. Onun bu pişmanlığı ve tevbesi, Allah'ın onu affetmesiyle karşılık bulmuştur²⁶.

Bu ayetlerde, gençlerin hayat tecrübelerinin az olması sebebiyle kendilerine söylenen her soze, hemen kanvereceklerine bir işaret söz

²⁵ bkz. Seyyid Hasan Levasanî, Tevarihu'l-Enbiya, Müessesetü'l-Vefa, Beyrut 1984, s.155

²⁶ Kasas, 28/14-19. Ayrıca bkz. Osman Cilacı, Kurân Işığında Üç Peygamber, Konya 1976, s. 17.

konusudur. Yine bu ayetlerden, insanın gençlik çağında, tecrübesizliği ve bilgisizliği sebebiyle işlediği hatalar sonucunda, yine Allah'a yönelerek O'ndan af ve bağışlanma dilemesi gerektiğini, böyle yapması durumunda Allah'ın onu affedeceğini anlayabiliriz.

Gerçekten, insana günah işlemesini telkin eden şeytan, bu amacına ulaşarak günah işlettiği kigiye, birinci günahından daha kötü olan bir diğer telkinde bulunur: Onu günahkârlık ve ümitsizlik psikolojisine sokarak, Allah'tan yüz çevirmeye yöneltir ve Allah'ın, işlenen bu günahı affetmeyeceğini düşündürür. Oysa bunun böyle olmadığını, Allah Teâlâ, konuyla ilgili ayette vurgulamaktadır²⁷.

Bu nedenle, gençlere rehberlik yapanlar, onlara, işlenen günahlar sebebiyle Allah'tan uzaklaşmak yerine, yine O'na yönelmeyi ve O'na sığınmayı ehemmiyetle telkin etmelidirler.

Mısır'dan kaçarak Medyen'e geldiğinde, yaptığı bir iyilik sebebiyle Hz. Şuayb ailesiyle tanışan ve on yıl süreyle burada kalan Hz. Musa, Mısır'a donerken, Tur dağında Allah Teâlâ onunla konuşmuştu. Ancak bu diyalog esnasında, pedagojik açıdan dikkatimizi çeken bir hadiseyi burada aktarmak istiyoruz.

"Allah Teâlâ şöyle buyurdu: "Şu sağ elindeki de nedir, Ya Musa?"... Musa: "O benim asamdır. Yürürken ona dayanır, koyunlarım için ağaç yapraklarını onunla silkelirim. Daha birçok ihtiyacımı onunla gideririm" diye cevap verdi" 28.

Allah Teâlâ'nın, Hz. Musa'ya elindeki asayı sorması ve onun da bazı açıklamalarda bulunması, onu bir bakıma rahatlatmış ve karanlık bir gecede, elinde birden bire bulacağı koca bir yılanın korkunç görüntüsünün meydana getireceği ürküntüye bir engel teşkil etmiştir. Böylece Allah Teâlâ, Hz. Musa'yı, göreceği ve sahip olacağı bu mucizeye hazırlamıştı, denilebilir. Ardından, ona elindeki asayı yere atmasını emredince, Hz. Musa kocaman bir ejderha ile karşı kargiya kalmış ve biraz önce özelliklerini anlata anlata bitiremediği kendi asasının aldığı bu yeni şekilden son derece korkmuş ve ardına bakmadan kaçmıştır. Acaba Allah Teâlâ, Hz. Musa'ya *"Şu sağ elindeki de nedir, Ya Musa?"* diye sonnadan ve elinde taşıdığı nesnenin onun çok iyi bildiği asası olduğunu Hz. Musa'ya ikrar ettirmeden, birden bire bir ejderha haline getir-

²⁷ Kasas, 28116

²⁸ Tâ Hâ, 20/17,18

seydi, Hz. Musa'nın durumu nasıl olurdu? İşte bu hadiseden şöyle bir sonuç çıkarılabilir:

İnsanlara herhangi bir telkinde bulunulacağı zaman, önce onları buna hazırlamak ve telkine en uygun psikolojik hale kavuşturmak gereklidir.

Ardından Hz. Musa'ya, Firavun'a karşı göstereceği diğer mucizeleri göstermiş ve onun bu konudaki endişelerini gidermiştir. Hz. Musa'nın Allah Teâlâ'dan bu meyanda bazı isteklerde bulunduğunu görmekteyiz. Bunlardan biri de kardeşi Harun'u, kendisine yardımcı ve destek kılmasıdır. Tarih içinde genellikle kardeşler arası kıskançlığa şahit olan bizler için, Hz. Musa'nın bu talebi dikkat çekicidir. Zira o, Allah Teâlâ'dan dilekte bulunduğu bu talebiyle, kardeşine de peygamberlik verilmesine vesile olmuş, bir kardeşin diğer kardeş için yapabileceği en büyük iyiliği yapmıştır. Bu konuda İslam bilginleri şöyle demişlerdir: *"Musa (as)'ın Harun'a sağladığı fayda gibi bir faydayı hiçbir kimse kardeşine sağlamış değildir. Zira Hz. Musa, Rabbinden, kardeşini kendisine vezir kılmasını ve ona da peygamberlik vermesini istedi. Allah Teâlâ da onun bu duasını kabul ederek kardeşini de peygamber yaptı"*²⁹

Hz. Musa'nın başından geçen diğer bir hadise de Hızır (as) ile buluşması ve bazı bilmediği sırlara vâkıf olmasıdır. Übey b. Ka'b'in rivayetine göre, Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: *"Musa (as) İsrailoğulları arasında bir hutbe okudu. Kendisine "İnsanların en bilgini kimdir?" diye soruldu. Musa (as) "Benim" diye cevap verdi. "Allah bilir" demediği için Allah Teâlâ sitem ederek ona şöyle vahyetti: "İki denizin bitiştiği yevde bir kulum var. O senden daha bilgilidir". Musa (as) "Ey Rabbim! Onu nasıl bulabilirim?" dedi. Allah Teâlâ: "Bir balık al, onu bir zembile koy. Balığı nerede yitirirsen, o kul işte oradadır." dedi"*³⁰ Hz. Peygamberin bu ifadelerinden, sıradan insanlar için "kendini beğenme" ifadesi olan bazı sözlerin bile bir peygamber için Allah tarafından uygun bulunmadığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, insan için her hal u kârda tevazu, alçakgönüllülük ve nimeti, gerçek sahibi olan Allah Teâlâ'dan bilmek lüzumu ortaya çıkmaktadır. Kıssanın devamını Kurân'dan dinleyelim:

²⁹ bkz. es-Sâbüni, age, 4 /24

³⁰ Buhari, Enbiya 27; Müslim, Fedail 170, Ayet için bkz. Kasas, 28/16

"Hatırla ki, bir zaman Musa, hizmetçisine "İki denizin birleştiği yere varıncaya kadar dinlenmeyeceğim. Gerekirse uzun bir zaman yürüyeceğim" demişti. Her ikisi de iki denizin birleştiği yere vardıklarında balığı unuttular. Bu esnada balık denizde kendine bir yol bulup gitmişti. O yeri geçip gittiklerinde, Musa hizmetçi gence, "Öğle yemeğini getir bakalım. Doğrusu bu yolculuk bizi epeyce yordu" dedi. Bunun üzerine hizmetçi: "Şu işe bakın! Kayaya yaslanıp dinlendiğimiz sırada balığı unuttum. Onu bana şeytan unutturdu. Halbuki balık şaşılacak bir şekilde denize dalıp gidivermişti" dedi. Musa: "İşte aradığımız da buydu!" dedi ve izlerini sürerek gerisin geri döndüler."³¹

Bu ayetlerde Hz. Musa'nın yanında ona hizmette bulunan kişi için "ferâ" kelimesi kullanılmaktadır ki, bilindiği üzere bu, "genç, delikanlı" anlamına gelmektedir. Bu ayetlerden, gençlerin yolculuklarda veya diğer bazı konularda yetişkinlere veya yaşlılara hizmette bulunmasının uygun olacağı yoniinde bir çıkarımda bulunulabilir. Ancak dikkatimizi çeken bir nokta, tefsirlerden, isminin **Yuşa** b. **Nûn** olduğunu öğrendiğimiz bu gencin, gördüğü hadiseyi unutarak haber vermemesi üzerine, fazladan epeyce yol yürümek zorunda kaldığıdır.

Hz. Musa ile Hızır (as) arasındaki kıssaya devam edelim:

"Musa ve hizmetçisi izlerini sürerek geri döndüler ve orada kendisine katımızdan bir rahmet ve tarafımızdan bir ilim verdiğimiz bir kul buldular. Musa ona şöyle dedi: "Sana öğretilen ilimden, hayatımda bana yol gösterecek şeyleri almam için, seninle arkadaşlık etmeme izin verir misin?"³²

Ayeti yorumlayanlar, bu ifadelerden şu neticeyi çıkarmışlardır: Bu, bir peygamberin, centilmence ve alçakgönüllülükle yaptığı bir tekliftir. Dolayısıyla, insanın, kendisinden ilim öğrenmek istediği kimseye karşı bu şekilde davranması gerekir³³.

Hızır (as), Hz. Musa'ya, "Sen benimle beraberliğe sabredemezsin" demesine rağmen, Hz. Musa'nın ısrarı üzerine onun arkadaşlık teklifini kabul etmişti. Ancak Hz. Musa, üç olay sonunda, özür beyan edecek herhangi bir mazereti kalmayınca bu arkadaşlık sona erdi ve Hızır, (as) itiraz ettiği hususları ona birer birer açıkladı. Hz. Peygamber (sav) bu konuda şöyle buyurmaktadır: "Allah, kardeşin Musa'nın iyiliğini

³¹ Kehf, 18/60-64

³² Kehf, 18/65-66

³³ es-Sâbüni, *ıpe*, 3 /455

*versin. Keşke sabretseydi de Allah onların işlerini bize anlatsaydı. Arkadaşlarıyla beraber kalsaydı, elbette dahu pek çok ilginç şeyler görecekti"*³⁴.

Anlatılan kıssadan çıkarılabilecek birtakım sonuçlar şöyle sıralanabilir:

1. Hz. Musa hayat tecrübesi olmayan bir genç kimliğiyle yaşanan öldürme olayında taraf olmuş ve bunun getirdiği birtakım psikolojik ve siyasi sıkıntılar yaşamıştır. Ancak ayetler, işlenen günahın verdiği psikolojik baskıyı ancak tevbe ve tekrar Allah'a yönelmekle kişinin üzerinden atabileceğini telkin etmektedir. Özellikle gençlik çağıının önemli bir sorunu olan günahkârlık psikolojisinden kaynaklanan Allah'a ve dine sırt çevirme handikabını kişinin yaşamaması için, yeniden Allah'a dönüş ve Allah'ın affediciliğinin daima hatırlanması bu ayetlerde zikredilen bir gençlik degeri olarak görülebilir.

2. Allah Teala'nin Tur dağında Hz. Musa ile konuşması esnasında, diyalog öncesinde Hz.Musa'ya asası hakkında soru yöneltilmesi ve daha sonra o asanın bir ejderha halini alması da dikkat çekicidir. Buradan, herhangi bir telkin için mutlaka bir on hazırlık yapılması gerektiği, bunun pedagojik bir şart olduğu gözlenmektedir.

3. Hz. Musa, bu diyalog sonrasında peygamberlik vazifesiyle görevlendirilirken, kendisine bir goniil ferahlığı, (inşirah) işlerinde kolaylık ve konuşma güçlüğü çekmesine sebep olan pelteklik probleminin giderilmesi konularında Allah'a dua etmiş ve nihayet kardeşi Harun'a da peygamberlik verilerek onunla desteklenmesi niyazında bulunmuştur. Bütün bu isteklerde göze çarpan hususlar bize şunları telkin etmektedir. İnsanın bir işi yaparken yeterli derecede motivasyon için iç huzuru ve gönül ferahlığına (inşirah) sahip olması ve işinin kolay gelmesi için Allah'a yakarması gerekmektedir. Öte yandan Hz. Musa'nın kendisinde var olan konuşma güçlüğünün farkında olması ve bu probleminin çözümü için dua etmesi, hatta kardeşi Harun'un daha güzel ve akıcı (efsah) konuşabilen biri olduğu için kendisini onunla desteklemesini istemesi de önemlidir. Bu durum, kişinin her zaman her konuda başarılı ve mükemmel olmasının mümkün olmayacağını bilmesi ve takdir etmesinin de bir erdem olduğunu çağırıştırılmaktadır. Yine Hz. Musa'nın kar-

³⁴ Buhari, Enbiya 27; Müslim, Fedâil 170

deşinin de kendisi gibi peygainber olmasını talep etnesi de son derece anlamlı bulunmuştur.

4. Bir peygainber olmasına rağmen Hz. Musa, kendisinden bilgi alabilmek ve yeni şeyler öğrenebilmek için Hızır (as) ile arkadaşlık kurmak istemiştir. Bu ise bilgiyi elde edebilme için kişinin öncelikle üstünlük kompleksinden kurtulması gerektiğini **çağırıştırılmaktadır**.

5. Her şey zâhirde görüldüğü gibi olmayabilir. Tezcanlı ve aceleci olmak, bazı olayların perde arkasını görmemize engel oluşturabilir. Özellikle gençlik çağındaki insan için, sebat ve sabır eksikliği önemli bir handikaptır. İşte bu konuda da Kur'ân-ı Kerim'de en güzel örnekler verilerek, insanoglunun düşünerek ve soğukkanlılığını muhafaza ederek, olayların arka planının da varolabileceğini hesaba katması öğütlenmektedir

6. Hz. Musa ile hizmetinde bulunan genç (Yuşa b. Nun) arasındaki ilişkiden şu sonuç çıkmaktadır: Gençler bazı hizmetler için istihdam edilmeli, ancak denetimleri de aksatılmamalıdır. Zira görev ve sorumluluk şuuru, erken yaşlarda kazandırıldığı takdirde, kişiye hayatta önemli fayda sağlayacaktır. Bu bağlamda, Hz. Peygamber'in, onbeş yaşlarında iken **Hz. Ali**'ye kılıç kuşanmasını tavsiye etmesi, **Üsame** b. Zeyd'i, 18-20 yaşlarında iken ordu komutanlığına ataması gibi inisiyatifleri, genç yaşlarda olmalarına rağmen, insanlara sorumluluk verilmesinden kaçınılmamasını bizlere telkin etmesi bakımından onerli örneklerdir. Gençlere **sorumluluk** verilmeli, ancak denetimleri de aksatılmadan gerçekleştirilmelidir.

• İnançlarında Kararlı Sebatkâr Gençler: Ashab-ı Kehf

Ashab-ı Kehf olarak bilinen gençlerden ve onların her yoniyle ibret verici ve ilginç maceralarından bahseden ayetlerde bildirildiğine göre, putperest bir kavmin içinde Allah'ın varlığına ve birliğine inanan birkaç genç, bu inançlarını açıkça dile getirip putperestliğe karşı çıkmış, taşlanarak öldürülmekten veya zorla din **değiştirmekten** kurtulmak için bir mağaraya sığınmışlardır. Yanlarındaki köpekleriyle birlikte orada derin bir uykuya dalan gençler, muhtemelen 309 yıl sonra uyanmışlar-

dır. Hz. İsa'dan önce yaşamış oldukları ifade edilen³⁵ bu gençler hakkında ilgili ayetlerde şöyle denilmektedir:

*"Onların olayını biz sana gerçek olarak anlatıyoruz. Onlar Rablerine yürekte inanmış gençlerdi. Biz de onların hidayetlerini arttırdık ve kalplerini metin kıldık. Bu gençler (Bizans imparatoru Dekyanos'un karşısına dikilerek) şöyle dediler: "Bizim Rabbimiz, göklerin ve yerin Rabbidir. Biz O'nu bırakıp başka bir tanrıya yalvarmayız. Yoksa andolsun ki, batıl söz söylemiş oluruz. Şu bizim milletimiz Allah'ı bırakıp O'ndan başka tanrılar edindiler. Onların gerçek olduğuna dair apaçık deliller getirmeleri gerekmez mi? Allah'a karşı yalan uydurandan daha zâlim kimdir?"*³⁶.

Soz konusu gençlerin, Allah'a inanmış ve bu imanlarını korkından, çekinmeden ilan etmiş kimseler olduklarına ve neticede Allah'ın onları mağarada uyutmak suretiyle koruyup, mükâfatlandığına dikkat çekilmektedir. Bu ayetler, gençlerin, "haklı kabul" ve "Allah'a iman" hususunda, toplumlarından farklı bir sağduyuya sahip olabileceklerine işaret etmektedir. Zira yaşlılık dönemi, fikirlerin sabitleştiği ve kesin doğrular olarak kişide yes ettiği bir dönem iken, gençlik çağı, her tür telkine açık, aynı zamanda davete cevap verilen bir dönem olarak dikkat çekmektedir.

• İffet ve Teslimiyet Örneği: Hz. Meryem

Kur'ân ayetlerinde Hz. Meryem'e de geniş yer verildiği görülmektedir. Ayetlerde onun, annesi tarafından mabede adandığı, doğumundan itibaren Hz. Zekeriya gibi salih ve bilgili bir peygamberin gözetiminde, Allah tarafından "güzel bir bitki gibi yetiştirildiği", ergenlik çağına erdiğinde ise mabedin bir köşesinde inzivaya çekildiğinden bahsedilmektedir³⁷. Kendisini ibadete vermesi sebebiyle, tefsirlerde "el-Betül" olarak vasıflanan Hz. Meryem, Kur'ân-ı Kerim'de adı bizzat zikredilen tek kadın olmakla ayrı bir önem taşımaktadır³⁸. Hz. Zekeriya ne zaman onun yanına gitse, orada mevsimi olmayan meyveyle karşılaşmaktaydı. Bu olağanüstü hadisenin kaynağını sorunca, Hz. Meryem şu cevabı vermişti: "Bunlar bana Allah katından geliyor. Zira O, diledi-

³⁵ Kaynaklar için bkz. TDVİA., İstanbul 1991. 3 / 466

³⁶ Kehf, 18/13-14

³⁷ es-Sâbûnî, a.g.e. 1 / 371

³⁸ es-Sâbûnî, a.g.e. 1 / 377

ğini hesapsız ve hiçbir zahmete sokmadan rızıklandırır.”³⁹ Bundan sonraki hadiseleri Kurân bizlere şöyle aktarmaktadır:

“Ey Muhammed! Kitab’da Meryem’i de an. O ailesinden ayrılarak doğu yönünde bir yere çekilmişti. Sonra insanlardan gizlenmek için bir perde germişti. Cebrail’i göndermiştik de ona tam bir insan şeklinde görünmüştü. Meryem: “Eğer Allah’tan sakınan bir kimse isen, Senden Rahman’a sığınırım” dedi. Cebrail: “Ben temiz bir oğlan başışlamak için Rabbinin sana gönderdiği bir elçiyim” dedi. Meryem: “Bana herhangi bir insan dokunmamış iken ve ben de kötü bir kadın olmadığımı göre nasıl olur da bir oğlum olabilir?” dedi. Cebrail: “Bu böyledir. Çünkü Rabbin, “bu bana kolaydır. Onu insanlar için bir mucize ve katımızdan da bir rahmet kılacağız; hem bu önceden kararlaştırdığımız bir iştir” diyor” dedi. Meryem oğlana hamile oldu, o haliyle uzak bir yere çekildi. Doğum sancısı onu bir hurma ağacının dibine gitmeye mecbur etti ve şöyle dedi: “Ah! Keşke bundan önce ölmüş olsaydım da unutulup gitseydim.” Alt tarafından bir ses şöyle seslendi: “Sakın üzülme!. Rabbin, içinde bulunamı şereflî kılmıştır”⁴⁰.

Allah’ın dilemesiyle Hz. İsa’ya hamile kalan Hz. Meryem’in, doğum sancıları çektiği sırada söylediği sözler son derece dikkat çekicidir. Namuslu ve iffetli bir kişi iken böyle bir durum ile karşı karşıya kalıp, insanlara bunu ne şekilde izah edeceğinin sıkıntısını taşıdığı bir hâlet-i ruhiye içinde söylediği, “Ah keşke bundan önce olsaydım de unutulup giden biri olsaydım...” sözleri onun psikolojik durumunu yansıtan en güzel ifadelerdir.

Kanaatimizce burada aktarılan kıssayla bizlere Hz. Meryem ile empati kurmamız ve onun duygularını anlamaya çalışmamız tavsiye edilmektedir. Çünkü Hz. Meryem, iffetli bir insan için suçlamaların en ağıryla suçlanacağını bildiği için, böyle bir şeyin başına gelmesi yerine ölümü tercih ettiğini son derece anlamlı bir şekilde ortaya koymaktadır⁴¹.

Hz. Meryem, “Allah Teâlâ’nın dünyadaki bütün kadınlara üstün kıldığı”⁴² bir şahsiyet olarak tanıtılırken, en önemli vasfının, iffet ve haya timsali, edeb ve takva sahibi, kendisini ibadete veren ve en zor za-

³⁹ Al-i İmran 3/37

⁴⁰ Meryem, 19/18

⁴¹ Empati kavramı ile ilgili geniş bilgi ve kaynaklar için bkz. M.Emîn Ay; İlahiyat Fakültelerinde Rehberlik, Bursa 2000, s.171.

⁴² Al-i İmran, 3 /42

manlarda bile teslimiyetinden hiçbir şey kaybetmeyen biri olduğu vurgulanmaktadır.

SONUÇ

Ailenin yerini arkadaşların aldığı, birtakım buhranların, şüphelerin yaşandığı gençlik çağı aynı zamanda kişinin şekil almaya en müsait olduğu bir çağdır. Bu bakımdan da son derece önem taşımaktadır. Gençlerin edinecekleri arkadaşların onlar üzerindeki etkisi büyük olmaktadır. Özellikle, “bağımsız olma” duygusu, genç insanda daha belirgin bir şekilde gözlenmekte ve bu durumu bazen onun “lâf dinlemez - söz anlamaz” bir hal almasına da sebep olabilmektedir.

İnsanoğlunu yaratan, onun ruh ve beden yapısını en iyi şekilde bilen Allah Teâlâ, gönderdiği kutsal kitaplarda peygamberlerinin ve O'na iman eden şahsiyetlerin gençlik dönemlerinde başlarından geçen ibretli hadiseleri anlatarak sonraki müminlere çarpıcı örnekler vermiştir. Gerçekten de Hz. Âdem'in oğullarından başlayarak aktardığımız genç şahsiyetlerin ibretli hikayelerinde, Hz. İbrahim, Hz. Yusuf ve Hz. Musa gibi peygamberlerin, Ashab-ı Kehf gibi inançlı grupların ve Hz. Meryem gibi seçilmiş ve ozenle yetiştirilmiş bir peygamber annesinin gençlik çağlarında başlarından geçenler anlatılmaktadır. Ayetlerdeki gençlerin hepsinin ortak paydasi, Allah Teala ile olan samimi bağlarıdır diyebiliriz. Bu bağ sarsılmaz bir iman ve kulluk şuuruyla tahkim edilerek, gelişen olaylar karşısında kişiyi yanlışlıklardan korumaktadır. Yine bir diğer ortak özellik ise tüm bu şahsiyetlerin Allah Teala'ya dua ve niyazda son derece gayretli oluşlarıdır. Denilebilir ki onlar Allah ile bağlantı kurma hususunda duayı hiç elden bırakmamaktadırlar. Kanaatimizce, özellikle gençlik çağındaki insanlara telkin edilebilecek ya da daba çocukluk yıllarından itibaren kazandırılacak en önemli gençlik değeri, onların Allah Teala'ya çok tabii ve çok rahat bir şekilde dua etmeyi başarabilmeleridir. Bunun ise ya çocukluk yıllarından itibaren kazandırılması ya da kişiliğin oluşmasında en müsait çağ olan gençlik çağında gerçekleştirilmesi sağlanmalıdır.

KURÂN'DA GENÇLER VE GENÇLİK DEĞERLERİ

BİBLİYOGRAFYA

- AY, M.Emin; İlahiyat Fakültelerinde Rehberlik, Bursa 2000
- AYDEMİR**, Abdullah; İslami Kaynaklara Gore Peygamberler, TDV yay Ankara 1996.
- BAŞGİL**, Ali Fuat; Gençlerle Başbaşa, İstanbul 1998
- BUHARİ**, Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail; el-Camiu's-Sahih; I-VIII, 1st. 1979.
- BULDAN**, Muslu; Kitab-ı Mukaddes ve Kur'ân-ı Kerim'e Göre Hz.Yusuf, (Y.Lisans Tezi) Bursa 1998.
- CÂDU'L-MEVLA**; Kasasu'l-Kur'ân, Mısır, ts.,
- CANAN**, İbrahim; Hz. İbrahim'in Mesajı, İstanbul 1998.
- CİLACI**, Osman; Kurân Işığında Üç Peygamber, Konya 1976.
- EKŞİ**, Ayşel; Gençlerimiz ve Sorunları, İstanbul 1982,
- GENÇLİĞİN EĞİTİMİ**, (komisyon) Ankara 1986
- HURLOCK**; Elizabeth B. Development Psychology, New York 1968,
- İBN HANBEL**, Ahmed; el-Musned, Beyrut, ts.
- KULA** Naci, "Gençlik Doneminde Kimlik ve Din", Gençlik, Din ve Değerler Psikolojisi (ed.Hayati Hökekleli) Ankara Okulu Yay. Ankara 2002
- LEVASANÎ**, Seyyid I[asan; Tevârihu'l-Enbiya, Müessesetü'l-Vefa, Beyrut 1984.
- MUSLIM**, Ebu'l-Hüseyn **Müslim** Haccac el-Kuşeyri; Sahihu Müslim, I-V (thk. M.F.Abdulbaki) 3. bs. Beyrut 1972.
- SÂBÜNİ**, Muhammed Ali; Safvetü't-Tefâsîr, (çev. S. Gümüş- N.Yılmaz), İstanbul 1995.
- SANDSTRÖM**, C.I.; Çocuk ve Gençlik Psikolojisi (çev. Refia U. Şemin), 2.bs. İÜ. Edebiyat Fak. Yay. No:1614, İstanbul 1982.
- Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, (TDVİA), 3. ve 14. Ciltler, İstanbul 1991, 1996
- UĞUREL-ŞEMİN**, Refia, Gençlik Psikolojisi, İstanbul 1980.
- YAZIR**, Elmahlı M. Hamdi; Hak Dini Kurân Dili, Eser Yay, İstanbul 1979.
- YÖRÜKOĞLU**, Atalay; Gençlik Çağı, Ankara 1986.
- ZEBİDİ**, Zeynuddin; Sahih-i Buhari Muhtasarı Tecrid-i Sarih Tercemesi (çev. K.Miras-A.Naim) Diyanet İşleri Başkanlığı Yay. 5.bs. Ankara 1980.